

Komitet za ekonomska, socijalna i kulturna prava

Stavovi koje je Komitet usvojio u skladu sa Fakultativnim protokolom uz Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima u pogledu obaveštenja br. 5/2015*

<i>Podnosioci:</i>	Mohamed Ben Djazia i Naouel Bellili (zastupa ih advokat Javier Rubio)
<i>Navodne žrtve:</i>	Autori i njihovo dvoje maloletne dece
<i>Država članica:</i>	Španija
<i>Datum obaveštenja:</i>	20. februar 2015.
<i>Datum usvajanja stavova:</i>	20. jun 2017.
<i>Tema:</i>	Iseljenje zakupaca kao rezultat sudskog postupka koji je pokrenuo zakupodavac
<i>Proceduralna pitanja:</i>	Zloupotreba prava na dostavljanje obaveštenja; nepodnošenje dovoljno argumentovanih navoda; obaveštenje ne otkriva jasan nedostatak
<i>Suštinska pitanja:</i>	Mere za postizanje pune realizacije prava iz Pakta; pravo na adekvatno stanovanje
<i>Član Pakta:</i>	11 (1)
<i>Članovi Fakultativnog protokola:</i>	3 (e) i (f); 4

1.1 Autori obaveštenja su Mohamed Ben Djazia, španski državljanin, i Naouel Bellili, državljanka Alžira, rođeni 25. aprila 1959. i 17. januara 1984. godine. Autori su dostavili obaveštenje u svoje ime i u ime svoje maloletne dece, oboje španske nacionalnosti, rođeni 6. maja 2010. i 13. septembra 2012. godine. Autori tvrde da su žrtve kršenja prava iz člana 11 (1) Pakta od strane države članice. Fakultativni protokol stupio je na snagu za državu članicu 5. maja 2013. Autore zastupa advokat.

1.2 U ovim stavovima, Komitet prvo sumira informacije i argumente stranaka i trećih lica (stavovi 2.1–10), bez razmišljanja o stavu Komiteta.

* Komitet usvojio na svom 65. zasedanju (29. maj – 23. jun 2017).

Zatim razmatra prihvatljivost i osnovanost koje su istaknute u obaveštenju i, na kraju, donosi zaključke i daje preporuke.

A. Kratak pregled informacija i argumenata koje su dostavile stranke

Činjenice koje su dostavili autori

2.1 Autori tvrde da se Mohamed Ben Djazia uselio u iznajmljenu sobu u stanu u Madridu 15. jula 1998. godine. Autori su se 2009. venčali i gospođa Bellili se preselila u sobu, gde su ona i gospodin Ben Djazia nastavili da žive posle rođenja njihovo dvoje dece. Autori su redovno plaćali mesečnu kiriju.

2.2 Zbog niskih primanja, 1999. godine, gospodin Ben Djazia podneo je Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu zahtev za javno stanovanje. Između 1999. i 2011. godine, gospodin Ben Djazia podneo je 13 takvih zahteva, i svi su se na kraju pokazali neuspešnim.¹

2.3 Gospodin Ben Djazia primao je mesečnu naknadu za nezaposlene do 21. juna 2012.² godine. Tokom narednih meseci, oni nisu bili u mogućnosti da plaćaju rentu gospođi B. P. C. (zakupodavcu) jer nisu imali prihode.

2.4 U martu 2012. godine i 10. jula 2012. godine, gospođa B. P. C. obavestila je gospodina Ben Djaziju da neće produžiti ugovor o zakupu. Dana 31. avgusta 2012. godine, istekao je rok poslednjeg ugovora o zakupu, ali autori su odbili da napuste sobu jer nisu imali prihode, a ni alternativni smeštaj.

2.5 Autori tvrde da su, od maja 2012. godine, pojačali potragu za smeštajem tako što su se, bez uspeha, obraćali javnim organima i dobrotvornim institucijama, među kojima je i *Caritas*.³

2.6 Dana 19. novembra 2012. godine, na Prvostepenom sudu u Madridu br. 37, zakupodavac je pokrenuo parnični postupak za prinudno iseljavanje na osnovu toga što je istekao ugovorni rok. Dana 18. decembra 2012. godine, gospodin Ben Djazia pojavio se pred Sudom br. 37 i podneo zahtev za pravnu pomoć. Komisija za pravnu pomoć je 26. aprila 2013. godine odbila da odobri pravnu pomoć na osnovu toga što je zahtev gospodina Ben Djazije bio neodrživ.

2.7 Dana 8. marta 2013. godine, gospodin Ben Djazia zatražio je od Opštine Madrid davanje u iznosu minimalnog dohotka.

2.8 Dana 30. maja 2013. godine, Sud br. 37 proglasio je da je ugovor o zakupu raskinut jer mu je istekao rok i naložio iseljenje autora 9. jula 2013. godine u skladu sa članovima 440 (4) i 549 (3) Zakona o parničnom postupku. Sud je u svojoj odluci uzeo u obzir zahteve gospodina Ben Djazije koji se odnose na njegovu porodicu i finansijske okolnosti i, u skladu sa članom 158 Građanskog zakonika i članovima 2 i 3 Organskog zakona br. 1/1996 od 15. januara o pravnoj zaštiti maloletnika, naredio da od Odeljenja za socijalna

¹ Autori pružaju kopiju zapisa koji je izdala Opština Madrid 6. septembra 2013. godine, što ukazuje na to da je gospodin Ben Djazia zatražio javno stanovanje u sledećim pozivima: 0001/1999, 000/2001, 000/2002, 019/2004, 01/2005, 02/2006, 3/2007, 019/2007, 74/2008, 74/2009, 03/2010, 04/2010, 74/2010 i 74/2011, od kojih je prvih 13 bilo neuspešno. Dokument označava da je poslednji zahtev još u obradi.

² Autori daju kopiju evidencije o zaposlenosti koju je izdalo Ministarstvo za zapošljavanje i socijalno osiguranje 14. marta 2013, što govori da je gospodin Ben Djazia primao naknadu za nezaposlene od 22. juna 2010. do 21. aprila 2011, i od 24. marta 2012. do 21. juna 2012. godine.

³ Autori daju kopiju dokumenta koji je izdao Caritas – Madrid 28. maja 2013. godine.

pitanja Opštine Madrid i Agencije Vlade za porodicu i socijalne usluge Gradskog veća grada Madrida treba zatražiti usvajanje mera u okviru svojih nadležnosti za zaštitu gospodina Ben Djazije od nevolje i isključenosti i da se Sud obavesti u roku od 20 dana o konkretnim merama koje će se preduzeti.

2.9 Dana 4. juna 2013. godine, gospodin Ben Djazia poslao je Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu novu molbu za socijalno stanovanje, priloživši odluku Suda br. 37, donetu 30. maja 2013. godine, i sopstveni zahtev da mu se odobri davanje u iznosu minimalnog dohotka od strane Socijalne službe. Na zahtev autora, 20. juna 2013. godine, Sud br. 37 odlučio je da odloži povraćaj imovine za mesec dana.

2.10 Dana 2. jula 2013. godine, Sud br. 37 presudio je da je zahtev zakupodavca kojim se zahteva izvršenje odluke od 30. maja 2013. godine u skladu sa zakonskim zahtevima. Pored toga, naloženo je da se autori i njihova deca uklone iz iznajmljene sobe 11. septembra 2013. i da se o toj odluci obavesti Odeljenje za socijalna pitanja.

2.11 Dana 19. jula 2013. godine, gospodin Ben Djazia podneo je Sudu br. 37 žalbu u kojoj se protivi izvršenju odluke istog suda od 2. jula 2013. i zatražio obustavu naloga za iseljenje. Između ostalog, tvrdio je da će njegovo iseljenje predstavljati povredu njegovog prava na pristojno i adekvatno stanovanje i zatražio od Suda br. 37 da ponovo pošalje obaveštenje socijalnim službama Opštine Madrid i Gradskom veću Madrida i da naredi Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu i Opštinskom stambeno-zemljišnom preduzeću da mu obezbede alternativno stanovanje, kao odgovor na zahteve koje je podneo u periodu od više od 10 godina.

2.12 Dana 22. jula 2013. godine, Sud br. 37 odbio je žalbu protiv izvršenja ranije odluke, jer nije zasnovana ni na jednom od osnova navedenih u članu 556 (1) Zakona o parničnom postupku. Dana 26. jula 2013. godine, gospodin Ben Djazia podneo je zahtev za ponovno razmatranje uz poništenje postupka pred Sudom br. 37, ponovivši svoje zahteve i tražeći da se uzmu u obzir relevantne okolnosti u njegovom slučaju i rizik kojem bi njegova porodica bila izložena ako bude iseljena bez obezbeđivanja alternativnog smeštaja. Konačno, zatražio je da Sud br. 37 ponovo pošalje obaveštenja socijalnim službama Opštine Madrid i Gradskom veću Madrida, Institutu za stambeno zbrinjavanje Madrida i Opštinskom stambeno-zemljišnom preduzeću.

2.13 Dana 29. avgusta 2013. godine, gospodin Ben Djazia otišao je u Centar za socijalne usluge Gradskog veća Madrida, u okrugu Tetuan. Socijalni radnik ga je obavestio pisanim putem da mu socijalne službe mogu dati finansijsku pomoć za jedan mesec u iznajmljenoj sobi, čija je isplata održiva na njegovom dohotku i koji se on obavezao da održava, kao i da bi u slučaju da maloletnici ostanu bez doma i da porodica nema alternativu socijalne službe razmislile pokretanje mera zaštite kako bi se izbegla nevolja.⁴

2.14 Dana 6. septembra 2013. godine, Sud br. 37 odbio je žalbu koju je gospodin Ben Djazia podneo 26. jula 2013. godine.

2.15 Gospodin Ben Djazia je 10. septembra 2013. godine podneo Ustavnom sudu žalbu *amparo* i zahtev za privremene mere obustave iseljenja.

⁴ Autori obezbeđuju kopiju dokumenta koji je izdao Vicente Ferrer, Centar za socijalne usluge Gradskog veća Madrida, 29. avgusta 2013. godine.

2.16 Dana 11. septembra 2013. godine, iseljenje je odloženo za 3. oktobar 2013. godine zbog protivljenja nekih komšija i članova društvenih organizacija.

2.17 Dana 20. septembra 2013. godine, gospodin Ben Djazia ponovo je uputio Ustavnom sudu zahtev za privremene mere.

2.18 Dana 30. septembra 2013. godine, gospodin Ben Djazia zatražio je privremene mere pred Evropskim sudom za ljudska prava. Autori tvrde da je Sud odbio taj zahtev i da oni nisu dostavili nikakve naknadne zahteve.

2.19 Dana 3. oktobra 2013. godine, autori i njihova deca su iseljeni, uz pomoć opštinske policije. Tokom iseljenja, gospodin Ben Djazia bezuspešno je zatražio vansudski sporazum sa zakupodavcem kako bi porodica mogla da ostane u sobi u zamenu za plaćanje, pošto je počeo da prima davanja u iznosu minimalnog dohotka. Istog dana, opštinska služba za vanredne situacije (SAMUR) osigurala je autorima privremeno utočište u skloništu za kratkotrajni boravak SAMUR Social-Madrid, gde su boravili 10 dana dok im vlasti nisu rekly da odu. Nakon toga, autori i njihova deca spavali su u porodičnom automobilu četiri dana, a zatim su otišli kod poznanika, koji im je ponudio smeštaj na nekoliko nedelja. Autori ističu da u vreme iseljenja nisu imali dovoljna primanja koja bi im omogućila da potraže alternativni smeštaj.

2.20. Dana 19. februara 2014. godine, Ustavni sud je odlučio da ne prihvati zahtev gospodina Ben Djazije za *amparo* na osnovu očiglednog nepostojanja povrede osnovnog prava u okviru *amparo*.

Žalba

3.1 Autori tvrde da je država članica prekršila pravo prema članu 11 (1) Pakta, pošto su ih iselili naredbom Suda br. 37 uprkos činjenici da nisu imali alternativni smeštaj i da je mera uticala na njihovu maloletnu decu, koja su imala pravo na posebnu zaštitu.⁵ Kao rezultat te mere, autori i njihova deca suočeni su sa situacijom neizvesnosti, krajnje nesigurnosti i ranjivosti.

3.2. Sudski postupak koji je okončan iseljenjem autora nije poštovao sudske garancije, jer špansko pravo ne garantuje na pravi način pravo na stanovanje u kontekstu sudskog postupka koji se odnosi na iseljenja koja su posledica raskida ugovora o zakupu. Sudovi ne procenjuju uticaj prinudnih iseljenja na zakupce ili posebne okolnosti svakog slučaja. Sud br. 37 nije uzeo u obzir to da autori nisu imali alternativni smeštaj niti uticaj naloga za iseljenje na njihovo dvoje maloletne dece.⁶

3.3 Mere pomoći za osobe s veoma niskim primanjima ili bez ikakvih primanja nisu dovoljne da zaštite pravo na adekvatno stanovanje, što pokazuje i činjenica da je gospodin Ben Djazia više od 10 godina bio neuspešan u pokušajima da se prijavi za socijalno stanovanje kod Instituta za stambeno zbrinjavanje u Madridu. Institut za stambeno zbrinjavanje, Odeljenje za socijalna pitanja i Agencija Vlade za porodične i socijalne usluge Gradskog veća Madrida, iako su informisani o porodičnoj situaciji, nisu preduzeli nikakve korake kako bi sprečili da autori ostanu bez alternativnog smeštaja kada su suočeni s neposrednim iseljenjem.

⁵ Autori se u svom obrazloženju pozivaju i na Konvenciju o pravima deteta, koja je za državu članicu stupila na snagu 5. januara 1991.

⁶ Autori se pozivaju na zaključna zapažanja Komiteta o petom periodičnom izveštaju Španije o primeni Pakta (E/C.12/ESP/CO/5), stav 22.

Zapažanja države članice o prihvatljivosti

4.1 Država članica je 22. maja 2015. godine tvrdila da je obaveštenje neprihvatljivo na osnovu člana 3 (2) (e) i (f) Fakultativnog protokola, jer je očigledno neosnovano i predstavlja zloupotrebu prava na dostavljanje obaveštenja. Štaviše, obaveštenje ne otkriva da su autori bili u očiglednom nepovoljnom položaju u smislu člana 4 Fakultativnog protokola.

4.2 Država članica tvrdi da autori namerno nisu dali relevantne informacije kako bi zbunili Komitet, na primer, kada su tvrdili da su žrtve prinudnog iseljenja. U stvari, njihova situacija nije bila prinudno iseljenje u smislu Opšteg komentara Komiteta br. 7 (1997) o pravu na adekvatno stanovanje (član 11 (1) Pakta): prinudna iseljenja (stavovi 3, 6 i 7). Autori su se suočili sa iseljenjem po isteku njihovog privatnog ugovora o zakupu, a da vlasti nisu ništa preduzele, osim intervencije sudstva kao posrednika u odsustvu sporazuma između zakupodavca i zakupca.

4.3 Nije tačno da su vlasti ignorisale autore: počevši od 2002. godine, autori su dobili stalnu socijalnu podršku od Centra za socijalne usluge Gradskog veća Madrida, u okrugu Tetuan.⁷ Međutim, stav gospodina Ben Djazije uveliko je omeo svako poboljšanje finansijske situacije u porodici, jer je pretpostavljao da je takvo poboljšanje isključiva odgovornost javnih vlasti.

4.4 Prema izveštaju Generalnog direktorata za stanovanje i rehabilitaciju Opštine Madrid od 21. aprila 2015. godine, počevši od 2006. godine, prihod porodice Ben Djazia bio je od dodatka, naknada i sporadičnog rada u neformalnoj ekonomiji. Prema socijalnom izveštaju Gradskog veća Madrida, socijalni radnik je 2006. godine primetio da gospodin Ben Djazia ne želi da učestvuje u programu traženja posla, jer ga ne smatra korisnim. U 2009. godini, Centar ga je podsetio da je obavezno dolaziti na preglede podrške dohotku svakih šest meseci, primećujući da je u poslednje dve godine u Centar došao samo jednom.⁸ I 2012. godine, kao i prethodnih godina, Centar je primetio nedostatak motivacije gospodina Ben Djazije da nađe posao.

4.5 Država članica napominje da je gospodin Ben Djazia, umesto da aktivno traži stan, jednostavno očekivao da će ga obezbediti socijalne službe, čak i kada je iseljenje bilo neminovno. Kada je zakup istekao u avgustu 2012. godine, socijalni radnik ga je obavestio o javnim i privatnim subjektima koji mogu da odobre javno stanovanje. Međutim, gospodin Ben Djazia tražio je da mu Centar obezbedi smeštaj. Pored toga, Centar je u julu 2012. godine uputio gospodina Ben Djaziju u *Caritasov* sistem solidarnog zakupa, u okviru kojeg je, u oktobru 2012, dobio dve isplate finansijske podrške u iznosu od po 300 evra. U 2013. godini, socijalne službe su gospodinu Ben Djaziji odobrile finansijsku pomoć od 600 evra za pokrivanje osnovnih potreba i pozvale ga da nastavi potragu za alternativnim smeštajem. U februaru 2013. godine, socijalni radnik u Centru primetio je da gospodin Ben Djazia nije tražio alternativni smeštaj, uprkos činjenici da je znao da mora da napusti iznajmljenu sobu. S obzirom na to što gospodin Ben Djazia nije želeo da traži smeštaj, u avgustu 2013. godine Centar je kontaktirao s njim kako bi mu ponudio finansijsku podršku za plaćanje jedne mesečne kirije za sobu i depozita u stanu koji nije veći od 400 evra. Takođe je obavešten da će, u

⁷ Prema socijalnom izveštaju Opštinskog odbora Gradskog veća Madrida i Tetuana od 24. aprila 2015, Centar je pružio socijalnu podršku za obradu zahteva za podršku gospodinu Ben Djaziji i njegovo učešće u programima traženja posla.

⁸ Prema socijalnom izveštaju, gospodin Ben Djazia je primao davanja u iznosu minimalnog dohotka od 532 evra od 2013. godine.

slučaju da se iseljenje dogodi 11. septembra i da on nema smeštaj, biti preduzete mere zaštite u vezi sa decom. U septembru 2013. godine, gospodin Ben Djazia ponovo je počeo da prima iznos minimalnog mesečnog dohotka od 532,51 evro.

4.6 Od svih zahteva za javni smeštaj koje je podneo gospodin Ben Djazia, samo su tri obuhvatala njegovu porodicu, na predlog Centra.⁹ Država članica napominje da svake godine Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu primi u proseku 8.000 zahteva za socijalne stanove i dodeli u proseku 260 stambenih jedinica u gradu Madridu.

4.7 Autori nisu uspeli da obaveste Komitet da im je SAMUR rekao da bi, ako ne nađu smeštaj do kraja maksimalnog boravka u jedinici za kratkotrajni boravak SAMUR-a iz Madrida, smeštaj mogao da se obezbedi gospođi Bellili i deci u skloništu za žene, a gospodinu Ben Djaziji u prihvatilištu za beskućnike. Centar za socijalne usluge Gradskog veća Madrida u Tetuanu ponudio je autoru sličnu opciju (vidi 2.13).

Komentari autora na zapažanja države članice o prihvatljivosti

5.1 Autori su 27. juna 2015. godine dostavili svoje komentare na zapažanja države članice i tvrdili da se obaveze iz člana 11 Pakta odnose i na situacije vezane za iznajmljivanje stanova, uključujući iseljenje, koje mogu predstavljati prinudno iseljenje ako se sprovedu u skladu sa zakonodavstvom koje nije kompatibilno s Paktom ili tamo gde pogođene osobe nemaju pristup odgovarajućim pravnim lekovima.¹⁰

5.2 Promatranja države članice imaju za cilj da dovedu u pitanje građansko ponašanje gospodina Ben Djazije kako bi se opravdao nedostatak alternativa za smeštaj i preokrenuo teret dokazivanja, pridajući auru sumnje osobi koja tvrdi da je žrtva kršenja Pakta. Međutim, gospodin Ben Djazia tražio je zaposlenje i marljivo se osposobljavao za tržište rada bar već od 1998. godine.¹¹ Njegov depresivan ili negativan stav prema socijalnim službama može se pripisati okolnostima jedne nezaposlene osobe bez socijalnih davanja koja je suočena sa ozbiljnim poteškoćama u obezbeđivanju hrane i odeće za svoju porodicu.

5.3 Opštinske socijalne službe, kao i drugi organi kojima su se autori obraćali, nisu imale iskreno interesovanje za njihov slučaj. Advokat imenovan od strane suda odbio je da brani tvrdeći da je slučaj neodrživ, a Advokatska komora iz Madrida odbila je zahtev gospodina Ben Djazije da mu se dodeli drugi advokat.

5.4 U svom podnesku, država članica se poziva na ponudu socijalnih službi za gospođu Bellili i decu da se smeste u sklonište – bez gospodina Ben Djazije – što bi dovelo do razdvajanja porodice, pa čak i većih psiholoških uticaja na decu nego u slučaju iseljenja. U svakom slučaju, autori tvrde da im, nakon što su pozvani da napuste kratkotrajni smeštaj u SAMUR prihvatilištu, pošto

⁹ Država članica obezbeđuje kopiju izveštaja Generalne direkcije za stanovanje i sanaciju u Madridu od 21. aprila 2015. godine, u kojem se navodi da je gospodin Ben Djazia podneo 16 zahteva za javno stanovanje: 11 pod kvotom za posebne potrebe i 5 koje su upisane pod nerešeno. Izveštaj zaključuje da je zahtev gospodina Ben Djazije za javno stanovanje pod kvotom za posebne potrebe „prihvaćen“ i da je na dan podnošenja zahteva bio 432. na listi.

¹⁰ Autori se pozivaju na Opšti komentar Komiteta br. 7, stavove 11, 16 i 19.

¹¹ Autori pružaju uverenje o zaposlenju kao elektronski tehničar, izdato od privatne kompanije (1993–1996), i sedam potvrda o pohađanju tehničkih kurseva u 2001, 2004, 2006–2008. i 2015. godine, izdatih od strane javnih i privatnih preduzeća.

njihov boravak tamo nije mogao biti produžen, nije ponuđen nikakav pristojan alternativni smještaj.

5.5 Država članica nije odobrila zahteve gospodina Ben Djazije za socijalno stanovanje još 1999. godine, a tokom narednih godina smanjila je broj javnih stambenih jedinica, uprkos činjenici da nije imala dovoljno stambenih objekata da se nosi s vanrednim situacijama koje proizlaze iz teške ekonomske krize. Vlasti u Madridu prodale su javne stanove investitorskim firmama, smanjujući tako raspoloživi stambeni fond. Na primer, 2013. godine Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu prodao je 2.935 kuća i drugu imovinu privatnom licu za 201.000.000 evra u cilju uravnoteženja budžeta.¹²

Zapažanja države članice o osnovanosti

6.1 Dana 17. septembra 2015. godine, država članica je dostavila svoja zapažanja o osnovanosti i ponovila svoje argumente u vezi s neprihvatljivošću obaveštenja.

6.2. Država članica napominje da su, nakon što je obavešten o zahtevu, gospodinu Ben Djaziji obezbeđeni besplatni pravni zastupnik i advokat. Međutim, advokat je smatrao da je zahtev neodrživ – mišljenje koje je potvrdila Komisija za pravnu pomoć. Ipak, gospodina Ben Djaziju zastupao je advokat koga je on izabrao.

6.3 Država članica ponavlja da situacija ne predstavlja prinudno iseljenje čak ni ako je autori smatraju takvom. Sudski postupak pred Sudom br. 37 pružio je sve primenljive garancije u postupku u skladu s Paktom.¹³ Gospodin Ben Djazia bio je obavešten dovoljno pre raskida zakupa, u martu 2012. godine. Za to vreme, imao je priliku da komunicira sa socijalnim službama Opštine Madrid i Gradskim većem Madrida. Iseljenje se dogodilo u odgovarajuće vreme u prisustvu zvaničnika Suda, policije i predstavnika stranaka koji su želeli da prisustvuju. Gospodinu Ben Djaziji dozvoljeno je da se pojavi u postupku pred Sudom br. 37 i da uloži žalbu. Takođe je mogao da podnese *amparo* žalbu Ustavnom sudu i da podnese zahtev za privremenu meru Evropskom sudu za ljudska prava.

Komentari autora na zapažanja države članice o osnovanosti

7.1 Dana 22. februara 2016. godine, autori su odgovorili na zapažanja države članice o osnovanosti i ponovili navode o kršenju člana 11 Pakta.

7.2 Suđenje pred Sudom br. 37 nije poštovalo sudske garancije. Odluka o iseljenju nije uzela u obzir moguće posledice ove mere za autore, a posebno za njihovu maloletnu decu. Zakonodavstvo ne predviđa mogućnost da optuženi u sudskom postupku iseljenja ulože prigovor ili žalbu radi objašnjenja uticaja iseljenja; njihova jedina opcija je da zatraže potpunu ili delimičnu isplatu iznosa zakupnine.

7.3 Autori ponavljaju da je država članica preduzela retrogresivne mere u vezi s javnim stambenim fondom usred teške ekonomske krize.

Podnesci trećeg lica

8.1 Dana 5. aprila i 25. oktobra 2016. godine, Radna grupa za obaveštenja, delujući u ime Komiteta, prihvatila je podneske Međunarodne mreže za

¹² Autori se pozivaju na izveštaj organizacije Amnesty International, *Prava iseljenih: Pravo na stanovanje i hipotekarne evikcije u Španiji*, Madrid, Amnesty International – Spain, 2015, str. 40.

¹³ Država članica se poziva na Opšti komentar Komiteta br. 7, stav 15.

ekonomska, socijalna i kulturna prava (ESCR-Net)¹⁴ i Specijalnog izvestioca za adekvatne uslove stanovanja kao komponentu prava na adekvatan standard življenja i prava na nediskriminaciju u ovom kontekstu, u skladu sa članom 8 Fakultativnog protokola, pravilom 14 privremenih pravila postupka u okviru Fakultativnog protokola i smernicama o intervencijama trećih lica.

8.2 Dana 17. maja 2015. godine, ESCR-Net je dostavio svoj podnesak, naglašavajući da se od država članica traži, između ostalog, da zaštite pravo na stanovanje osoba pod svojom jurisdikcijom, uključujući stanare sa ugovorima o privatnom zakupu, da preduzmu neophodne korake u ostvarivanju prava na stanovanje do maksimuma raspoloživih sredstava i garantuju pravo na efikasan pravni lek. Dana 19. maja 2016. godine, Komitet je poslao ovaj podnesak državi članici i autorima, zajedno sa zahtevom da dostave svoja zapažanja i komentare.

8.3. Dana 31. januara 2017. godine, Specijalni izvestilac, ne zauzimajući stav u vezi sa žalbama autora, izjavio je da su u obaveštenju postavljena važna pitanja: o obavezi države članice da spreči nedostatak stanovanja i odgovori na njega, uključujući i rešavanje strukturalnih uzroka; pitanja pristupa pravdi; o zaštiti od raskida odnosa zakupodavca i zakupaca nakon isteka ugovora o zakupu; o obavezi usvajanja pozitivnih mera za pomoć stanarima koji ne mogu priuštiti najam. Dana 9. februara 2017. godine, Komitet je dostavio ovaj podnesak državi članici i autorima sa zahtevom da dostave svoja zapažanja i komentare.

Komentari stranaka na podneske trećeg lica

9. Autori su 19. juna 2016. godine obavestili Komitet da podržavaju razmatranja navedena u podnesku ESCR-Net, što je dopunilo njihove zahteve.

10. Država članica je 17. marta 2017. godine dostavila svoja zapažanja o podnesku Specijalnog izvestioca. Država članica je navela i ukratko opisala najznačajnije korake koje su vlasti preduzele od početka ekonomske krize, u korist ranjivih grupa, posebno onih za koje je bilo izuzetno teško izvršiti hipotekarno plaćanje.

B. Razmatranje Komiteta o prihvatljivosti

11.1 Pre nego što razmotri bilo koji zahtev iz obaveštenja, Komitet mora da donese odluku, u skladu sa pravilom 9 svojih privremenih pravila postupka u okviru Fakultativnog protokola, da li je obaveštenje prihvatljivo ili neprihvatljivo.

11.2 Na osnovu informacija koje su dostavile stranke, Komitet primećuje da je 30. septembra 2013. godine gospodin Ben Djazia podneo Evropskom sudu za ljudska prava krajnje neuspešan zahtev za privremene mere i da nije podneo naknadni zahtev tom sudu. Komitet dalje primećuje da država članica nije uputila prigovore na osnovu člana 3 (2) (c) Fakultativnog protokola. U svakom slučaju, odbijanje zahteva za privremene mere od strane Suda ne

¹⁴ Predstavnicima: Centar za ekonomska i socijalna prava; Globalna inicijativa za ekonomska, socijalna i kulturna prava; Ana Lucía Maya Aguirre, profesorka na Univerzitetu Jorge Tadeo Lozano u Bogoti; Zagovarački centar za socijalna prava; Centro de Estudios Legales y Sociales; Projekat za socijalna i ekonomska prava; Institut Dullah, Južna Afrika; Amnesty International – United Kingdom; Observatori DESC, Španija; Jackie Dugard, profesor, Univerzitet Wits, Južna Afrika.

podrazumeva nužno da to pitanje treba razmotriti u okviru Fakultativnog protokola.

11.3 Komitet zapaža argument države stranke da su tvrdnje autora očigledno neosnovane prema članu 3 (2) (e) Fakultativnog protokola, jer autori nisu bili podvrgnuti prinudnom iseljenju, već su iseljeni zbog isteka ugovora o zakupu s privatnim licem, i zato što je njihova situacija zadobila trenutnu pažnju dela vlasti. Komitet ipak smatra da mu činjenice iznete u obaveštenju omogućavaju da proceni da li je postojala povreda Pakta ili ne i da su autori dovoljno potkrepili svoje zahteve u svrhu prihvatljivosti.

11.4 Komitet zapaža argument države članice da obaveštenje treba da bude proglašeno neprihvatljivim kao zloupotreba prava na podneske, jer sadrži nepotpune ili iskrivljene informacije o situaciji autora, s namerom da se Komitet obmane. Komitet smatra, međutim, da puko odstupanje između činjenica države članice i činjenica autora, uključujući postupke socijalnih službi i stav gospodina Ben Djazije u potrazi za poslom i alternativnim smeštajem, ne predstavlja zloupotrebu prava na podneske u skladu sa članom 3 (2) (f) Fakultativnog protokola.

11.5 Komitet uzima u obzir argument države članice da je obaveštenje neprihvatljivo i zato što ne ukazuje da su autori pretrpeli jasan nedostatak. Prema članu 4 Fakultativnog protokola, Komitet može, ako je potrebno, da odbije da razmotri obaveštenje ako ono ne otkriva da je autor pretrpeo očigledan nedostatak, osim ako Komitet smatra da to obaveštenje postavlja ozbiljno pitanje od opšteg značaja. Doslovno i sistematsko tumačenje dovelo je do zaključka da ova odredba ne pokreće zahtev za prihvatljivost obaveštenja prema Fakultativnom protokolu¹⁵, već daje Komitetu diskreciono ovlašćenje da ne razmatra obaveštenje koje ne zadovoljava minimalni nivo ozbiljnosti ako je potrebno kako bi se resursi usredsredili na najbolje izvršavanje njegovih funkcija. Ovakvo tumačenje je potvrđeno tokom izrade Fakultativnog protokola.¹⁶ U vršenju diskrecione moći, Komitet bi trebalo da uzme u obzir, između ostalih faktora, i svoju jurisprudenciju o različitim pravima na osnovu Pakta i da li je navodna žrtva u očiglednom nepovoljnom položaju na osnovu okolnosti slučaja, posebno prirode prava koja se navodno krše, ozbiljnost navodnih kršenja i/ili moguće efekte povrede na ličnu situaciju navodne žrtve.¹⁷ U svetlu ovih razmatranja i činjenica iznesenih u žalbi, Komitet ne smatra neophodnim da odbije razmatranje obaveštenja iz člana 4 Fakultativnog protokola.

11.6 Komitet primećuje da obaveštenje ispunjava ostale uslove prihvatljivosti prema članovima 2 i 3 Fakultativnog protokola i, u skladu s tim, proglašava obaveštenje prihvatljivim i nastavlja s razmatranjem osnovanosti.

¹⁵ Videti takođe pravilo 14 (5) privremenih pravila postupka Komiteta.

¹⁶ Videti izveštaj Radne grupe otvorenog tipa o Fakultativnom protokolu Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima na njegovom petom zasjedanju (A/HRC/8/7), stav 155 i 157.

¹⁷ Videti, na primer, Evropski sud ljudskih prava, *Gagliano Giorgi protiv Italije*, žalba br. 23563/07, presuda od 6. marta 2012. godine, stav 54–56; *Giusti protiv Italije*, žalba br. 13175/03, presuda od 18. oktobra 2011. godine, stav 34.

C. Razmatranja Komiteta o osnovanosti

Činjenice i pravna pitanja

12.1 Komitet je razmotrio ovo obaveštenje uzimajući u obzir sve informacije koje su mu date u skladu sa odredbama člana 8 Fakultativnog protokola.

12.2 Autori tvrde da je država članica prekršila njihovo pravo na adekvatno stanovanje s obzirom na to da su iseljeni iz svog iznajmljenog smeštaja naredbom Suda br. 37, bez obaziranja na činjenicu da nisu imali alternativni smeštaj ili na posledice naloga za iseljenje, posebno na njihovu maloletnu decu. Oni tvrde da sudski postupak nije pružio potrebne sudske garancije i da vlasti nisu porodici odobrile javni smeštaj. Štaviše, Opština Madrid je prodala deo svog javnog stambenog fonda privatnim investicionim fondovima usred teške ekonomske krize.

12.3 Država članica tvrdi da su se autori suočili sa iseljenjem na inicijativu pojedinca (zakupodavca), da je pravosuđe intervenisalo samo kao posrednik i da je postupak pred Sudom br. 37 poštovao sve sudske garancije. Pored toga, država članica ističe da su opštinske socijalne službe i Gradsko veće Madrida pomagali autorima na različite načine (vidi stav 4.5), u okviru raspoloživih resursa, uključujući bespovratna sredstva i drugu finansijsku pomoć i privremeno sklonište od 10 dana nakon iseljenja, i to da je u velikoj meri stav gospodina Ben Djazije kočio bilo kakvo poboljšanje finansijske situacije porodice.

12.4 Strankama su nesporne činjenice da su autori i njihova deca živeli u iznajmljenoj sobi u Madridu i da im je to bilo primarno prebivalište; da se pravni postupak koji je pokrenuo zakupodavac protiv gospodina Ben Djazije pred Sudom br. 37 okončao iseljenjem autora i njihove dece 3. oktobra 2013. godine; da, iako je gospodin Ben Djazia primao naknade za nezaposlene i minimalnu zaradu tokom različitih perioda (vidi fusnote 2 i 8), autori nisu imali alternativni smeštaj niti dovoljan prihod za traženje drugog smeštaja; da se gospodin Ben Djazia bezuspešno žalio Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu u više navrata između 1999. i 2011. godine (videti fusnote 1 i 9); da je 2012. i 2013. godine Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu, kao i druge institucije Opštine Madrid, prodao 2.935 kuća privatnim kompanijama / investicionim fondovima (vidi fusnotu 12).

12.5 S obzirom na situaciju autora nakon boravka u skloništu SAMUR, Komitet uzima u obzir argument države članice da je SAMUR obavestio autore da, ako je potrebno, gospođi Bellili i deci može da se obezbedi smeštaj u skloništu za žene, a gospodinu Ben Djaziji u prihvatilištu za beskućnike. Međutim, autori tvrde da im, kada su od njih tražili da napuste sklonište, nije ponuđen nikakav pristojan alternativni smeštaj. Komitet primećuje da materijal koji su u vezi s tim podnele obe strane (vidi fusnote 4 i 7) pokazuje samo da je u avgustu 2013. godine centar za socijalne usluge u Tetuanu obavestio gospodina Ben Djaziju da će se, u slučaju da porodica bude iseljena i da nema alternativni smeštaj, preduzeti mere zaštite u odnosu na decu. Komitet takođe napominje da država članica ne osporava navode autora da su, nakon boravka u skloništu u periodu od 10 dana, oni i njihova deca morali da spavaju u porodičnom automobilu 4 dana, sve dok im poznanik nije obezbedio smeštaj na nekoliko nedelja.

12.6 Komitet dalje napominje da autori ne osporavaju informacije sadržane u izveštaju Centra za socijalne usluge u Madridu od 24. aprila 2015. godine, prema kojem je taj centar intervenisao u ime gospodina Ben Djazije, koji je

nakon toga povremeno dobijao finansijsku pomoć u 2012. i 2013. godini za pokriće osnovnih potreba (vidi stav 4.5).

12.7 U svetlu utvrđivanja relevantnih činjenica i argumenata koje su podnele strane, osnovno pitanje koje se pokrenulo u obaveštenju jeste da li je iseljenje autora iz njihovog iznajmljenog smeštaja po nalogu Suda br. 37, na osnovu toga što je ugovor okončan, a propuštanje vlasti da dodeli alternativni smeštaj, predstavljalo kršenje prava na adekvatno stanovanje prema članu 11 (1) Pakta, s obzirom na činjenicu da su autori ostali bez kuća. Razmatrajući to centralno pitanje, Komitet će se najpre pozabaviti argumentom države članice da se obaveštenje bavi sukobom između pojedinaca koji ne spada pod Pakt. Komitet će početi podsećanjem na neke relevantne aspekte prava na stanovanje, posebno u vezi sa osobama koje žive u iznajmljenom smeštaju, i na zakonske garancije tog prava.

Pravo na stanovanje i pravna sigurnost poseda

13.1 Ljudsko pravo na adekvatno stanovanje je osnovno pravo koje je najvažnije za uživanje svih ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava¹⁸ i neraskidivo je povezano s drugim ljudskim pravima, uključujući i ona koja su utvrđena u Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima.¹⁹ Pravo na stanovanje trebalo bi da se obezbedi svim osobama bez obzira na prihod ili pristup ekonomskim resursima²⁰, a države članice trebalo bi da preduzmu sve mere koje su neophodne da bi se postiglo potpuno ostvarivanje ovog prava u maksimalnom delu svojih raspoloživih resursa.²¹

13.2 Svi ljudi treba da poseduju stepen sigurnosti poseda koji garantuje pravnu zaštitu od prinudnog iseljavanja, uznemiravanja i drugih pretnji.²² Ova garancija se takođe odnosi na osobe koje žive u iznajmljenom smeštaju, bilo državnom ili privatnom; takve osobe trebalo bi da uživaju pravo na stanovanje čak i kada istekne zakup.

13.3 Prinudno iseljenje je *prima facie* nespojivo sa zahtevima Pakta i može se opravdati samo u najneobičnijim okolnostima i u skladu sa relevantnim načelima međunarodnog prava.²³ Komitet se poziva na definiciju prinudnog iseljenja iz svog Opšteg komentara br. 7 (stav 3) i naglašava da se definicija ne ograničava na kolektivna ili velika iseljenja ili ona koja direktno promovišu vlasti država članica. Zaštita od prinudnog iseljenja odnosi se i na osobe koje žive u iznajmljenom smeštaju.²⁴

13.4 Kada je iseljenje opravdano (vidi stavove 15.1–15.3), nadležne vlasti moraju osigurati da se ono sprovodi u skladu sa zakonodavstvom koje je kompatibilno s Paktom, uključujući princip ljudskog dostojanstva sadržan u preambuli, u skladu sa opštim principima razumnosti i proporcionalnosti. Postupci koji se odnose na prinudno iseljenje ili oni koji mogu uticati na sigurnost poseda i potencijalno rezultirati iseljenjem trebalo bi da se sprovedu u skladu sa proceduralnom zaštitom koja, između ostalog, uključuje i priliku za istinske konsultacije sa onima koje to pogađa.²⁵ Komitet podseća da ne

¹⁸ Opšti komentar br. 4 (1991), o pravu na adekvatno stanovanje, stav 1.

¹⁹ *Ibid.*, stavovi 7 i 9.

²⁰ *Ibid.*, stav 7.

²¹ *Ibid.*, stav 12.

²² *Ibid.*, stav 8 (a).

²³ *Ibid.*, stav 18, i Opšti komentar br. 7, stav 1.

²⁴ Videti podnesak ESCR-Net.

²⁵ Opšti komentar br. 7, stav 15. Videti takođe Ustavni sud Južne Afrike, presuda u slučaju *Occupiers of 51 Olivia Road v. City of Johannesburg* [2008] ZACC 1, stav 9–23. Vrhovni sud Indije takođe je

može postojati pravo bez delotvornog pravnog leka²⁶ i da, prema tome, u skladu sa obavezom iz člana 2 (1) Pakta, države članice treba da obezbede da osobe čije pravo na odgovarajuće stanovanje može biti pogođeno kao rezultat, na primer, prinudnog iseljenja ili raskida ugovornih odnosa koji se odnose na zakup, imaju pristup efikasnim i odgovarajućim pravnim lekovima.²⁷

Dužnost države da zaštiti stanare

14.1 Kako je tvrdila država članica, iseljenje zbog isteka ugovora o zakupu je spor između pojedinaca (zakupodavca i zakupca), u kojem vlasti direktno ne iniciraju iseljenje. Međutim, ovu vrstu spora reguliše pravni poredak države članice, koja, u svakom slučaju, snosi krajnju odgovornost za osiguranje poštovanja prava iz Pakta, uključujući pravo zakupaca na stanovanje. Shodno tome, iako su sporovi zbog isteka ugovora o najmu između dva pojedinca, država članica ima obavezu, između ostalog, da garantuje da iseljenje ne krši član 11 (1) Pakta (vidi stavove 15.1 i 15.2).

14.2 Države članice ne samo da imaju obavezu da poštuju prava iz Pakta i, prema tome, da se uzdrže od kršenja ovih prava već imaju i obavezu da ih zaštite usvajanjem mera za sprečavanje direktnog ili indirektnog uplitanja pojedinaca i uživanje tih prava.²⁸ Ako ne preduzme odgovarajuće mere zaštite prava iz Pakta, država članica ima odgovornost čak i kada je pojedinac ili privatni subjekt preduzeo radnju koja je potkopavala to pravo. Stoga se, iako Pakt prvenstveno utvrđuje prava i obaveze između države i pojedinaca, opseg odredaba Pakta širi i na odnose između pojedinaca. Iseljenje vezano za ugovor o zakupu između pojedinaca može, dakle, uključivati prava iz Pakta. Shodno tome, argument države članice da se obaveštenje bavi sporom koji je isključivo između pojedinaca i samim tim ne spada u Pakt – ne važi.

Pravo na stanovanje za iseljena lica i pristup javnom stanovanju

15.1 U nekim okolnostima, iseljenje ljudi koji žive u iznajmljenim stanovima može biti kompatibilno s Paktom sve dok je iseljenje predviđeno zakonom i sprovodi se kao krajnja mera i dok su predmetne osobe imale prethodni pristup efikasnom pravnom leku, kako bi se utvrdilo da je ta mera uredno opravdana, na primer, u slučaju upornog neplaćanja zakupnine ili oštećenja iznajmljene imovine bez opravdanog razloga. Uz to, mora postojati stvarna prilika za istinske prethodne konsultacije između vlasti i predmetnih lica, ne moraju postojati ništa manje teška alternativna sredstva ili dostupne mere i dotična lica ne smeju ostati u toj situaciji ili biti izložena situaciji koja predstavlja kršenje drugog Pakta ili ljudskih prava.

15.2 Konkretno, iseljenja ne bi trebalo da ljude učine beskućnicima. Kada pogođeni nemaju sredstva za nabavku alternativnog smeštaja, države članice moraju preduzeti sve odgovarajuće mere da osiguraju, gde je to moguće, odgovarajući alternativni smeštaj, preseljenje ili pristup proizvodnom zemljištu, zavisno od slučaja.²⁹ Države članice bi trebalo da posvete posebnu

naglasio mere zaštite u slučaju iseljenja: videti *Olga Tellis & Ors v. Bombay Municipal Corporation, All India Reporter*, 1986, 180.

²⁶ Obaveštenje br. 2/2014, *I.D.G. v. Spain*, Stavovi usvojeni 17. juna 2015. godine, stav 11.3. Videti takođe Opšti komentar br. 9 (1998) o domaćoj primeni Pakta, stav 2.

²⁷ Opšti komentar br. 3 (1990), o prirodni obaveza država članica, stavovi 1 i 5, br. 7, stavovi 9, 11 i 15, i br. 9, stav 2; obaveštenje br. 2/2014, *I.D.G. v. Spain*, stavovi 11.3 i 11.4.

²⁸ Opšti komentar br. 7, stav 9. Videti takođe Opšti komentar br. 22 (2016) o pravu na seksualno i reproduktivno zdravlje, stav 42; br. 23 (2016) o pravu na pravedne i povoljne uslove rada, stav 59.

²⁹ Opšti komentar br. 7, stav 16.

pažnju iseljenjima koja uključuju žene, decu, starije osobe, osobe sa invaliditetom ili druge ranjive pojedince ili grupe koji su izloženi sistemskoj diskriminaciji. Država članica ima obavezu da preduzme razumne mere za obezbeđivanje alternativnog smeštaja osobama koje su zbog iseljenja ostale bez kuća, bez obzira na to da li su iseljenje inicirale vlasti ili pojedinac – recimo, zakupodavac.

15.3 Obaveza pružanja alternativnog smeštaja iseljenim licima kojima je to potrebno podrazumeva da, prema članu 2 (1) Pakta, države članice moraju preduzeti sve neophodne korake, u maksimalnom delu svojih raspoloživih sredstava, da se podrži ovo pravo. Države članice mogu birati različite politike za postizanje tog cilja, uključujući uspostavljanje stambenih subvencija za one koji ne mogu dobiti pristupačno stanovanje.³⁰ Međutim, sve usvojene mere moraju biti promišljene, konkretne i što je moguće jednostavnije kako bi se ovo pravo³¹ ostvarilo što brže i efikasnije. Politike o alternativnom smeštaju u slučaju iseljenja treba da budu proporcionalne potrebama zainteresovanih i hitnosti situacije i treba da poštuju dostojanstvo osobe. Štaviše, države članice trebalo bi da preduzmu dosledne i koordinirane mere za rešavanje institucionalnih nedostataka i strukturalnih uzroka nedostatka stanovanja.³²

15.4 Ljudska prava su nedeljiva i međusobno zavisna. Shodno tome, obaveze države u pogledu prava na stanovanje trebalo bi tumačiti zajedno sa svim ostalim obavezama u pogledu ljudskih prava i, posebno, u kontekstu iseljenja, sa obavezom da se porodici obezbedi najšira moguća zaštita (član 10 (1) Pakta). Obaveza država članica da obezbede, do maksimuma raspoloživih resursa, alternativni smeštaj za iseljene osobe kojima je to potrebno uključuje zaštitu porodične jedinice, posebno kada su osobe odgovorne za negu i obrazovanje dece.

15.5 U slučaju da je neko iseljen iz svog doma a da država nije dala garancije ili garantovala alternativni smeštaj, država članica mora da pokaže da je uzela u obzir posebne okolnosti slučaja i da, uprkos preduzimanju svih razumnih mera do maksimuma raspoloživih resursa, nije bila u mogućnosti da podrži pravo na stanovanje dotične osobe. Informacije koje je dostavila država članica trebalo bi da omoguće Komitetu da razmotri opravdanost mera preduzetih u skladu sa članom 8 (4) Izbornog protokola.³³

Sudski postupak pred Sudom br. 37

16.1 Komitet će razmotriti da li je iseljenje autora iz iznajmljenog smeštaja predstavljalo kršenje njihovog prava na adekvatno stanovanje. Komitet primećuje da je zakupodavac obavestio gospodina Ben Djaziju o svojim planovima da raskine i ne obnovi ugovor 15. marta i 12. jula 2012. godine, u skladu sa članovima 9 i 10 Zakona o urbanim stanarima i članom 1569 (1) Građanskog zakonika, da je zakup istekao 31. avgusta 2012. godine i da su autori ipak odbili da napuste smeštaj. Kao odgovor na žalbu zakupodavca, 30.

³⁰ Opšti komentar br. 4, stav 8 (c). Videti takođe stav 13.

³¹ Opšti komentar br. 3, par. 2. Videti takođe pismo predsednika Komiteta od 16. maja 2012. godine državama članicama Pakta.

³² Videti, na primer, podnesak Specijalnog izvestioca o adekvatnim uslovima stanovanja kao komponenti prava na adekvatan standard življenja i prava na nediskriminaciju u ovom kontekstu, i njen izveštaj (A/HRC/31/54, stav 28–38).

³³ Pogledati izjavu Komiteta u vezi sa procenom obaveze da se preduzmu koraci ka „maksimumu raspoloživih resursa“ prema Fakultativnom protokolu Pakta (2007).

maja 2013. godine, Sud br. 37 naložio je iseljenje autora na osnovu toga što je ugovorni ugovor istekao, u skladu sa članovima 440 (4) i 549 (3) Zakona o parničnom postupku. Stoga je iseljenje autora sprovedeno u skladu sa zakonom.

16.2 Komitet primećuje da su autori odbili da napuste iznajmljenu sobu uprkos tome što ih je zakupodavac dovoljno unapred obavestio o svojoj nameri da neće obnoviti zakup i da je zakup istekao 31. avgusta 2012. Pored toga, počevši od juna 2012. godine, autori nisu mogli platiti zakupodavcu mesečnu najamninu. U nedostatku bilo koje informacije koja bi ukazivala na to da rekacija zakupodavca nije bila razumna ili neophodna, Komitet smatra da postoje opravdani razlozi za iseljenje autora i da bi se stoga mogli opravdati.

16.3 Komitet zapaža tvrdnju autora da tokom postupka nisu poštovane sudske garancije i da su njihovi zahtevi za pravnu pomoć odbijeni od strane nadležnih organa. Komitet takođe uzima u obzir argumente države članice da je Sud br. 37 poštovao sve propisne garancije postupka primenljive u skladu s Paktom (vidi stav 6.3). Komitet konstatuje da je gospodin Ben Djazia mogao da dobije pravnu pomoć i da bude zastupan pro bono tokom čitavog postupka i da je njegov advokat podneo razne sudske prijave; da je gospodin Ben Djazia dovoljno unapred obavešten o raskidu svog zakupa o iseljenju; da se iseljenje dogodilo u odgovarajuće vreme u prisustvu zvaničnika Suda, policije i predstavnika stranaka.

16.4 Komitet takođe uzima u obzir navode autora da je Sud br. 37 naredio iseljenje ne uzimajući u obzir moguće posledice ove mere na autore, posebno na njihovu maloletnu decu, i da zakonodavstvo u sudskom postupku ne predviđa mogućnost da optuženi koji podnose prigovor ili žalbu objasne posledice iseljenja, ali da im je jedina mogućnost da tvrde da su platili stanarinu, u celosti ili delimično. S tim u vezi, Komitet primećuje da je, svojim odlukama od 30. maja i 2. i 22. jula 2013. godine, Sud br. 37 naredio i naknadno potvrdio iseljenje autora u skladu sa članom 440 (4) (izmenjen i dopunjen Zakonom br. 37/2011), 549 (3) i 556 (1) Zakona o parničnom postupku. Prema ovim odredbama i članu 444, stav 1 istog zakona, tokom postupka tuženi može samo da podnese zahtev u vezi sa plaćanjem zakupnine ili da dâ zvaničnu izjavu o nameri da plati sve iznose koje duguje i na taj način prekine postupak iseljenja. Dalje, Komitet napominje da je 30. maja 2013. godine, uprkos nedostatku posebnog zakonodavstva koje bi sudiji u postupku za iseljenje omogućilo da preispita kompatibilnost iseljenja s Paktom (vidi stavove 15.1 i 15.2), naložio da od Odeljenja za socijalna pitanja i Agencije Vlade za porodicu i socijalne usluge Gradskog veća Madrida zatraži da usvoje mere koje spadaju u njihovu nadležnost i da tako zaštite gospodina Ben Djaziju od nevolje i naročito da obaveste Sud, u roku od 20 dana od posebnih mera koje treba preduzeti da se garantuje pravo maloletne dece na pristojno i adekvatno stanovanje. Isti zahtev ponovljen je 2. jula 2013. godine. Štaviše, Sud je u više navrata odložio iseljenje kao odgovor na zahteve gospodina Ben Djazije.

16.5 Komitet napominje mere koje je usvojio Sud br. 37 kako bi se osiguralo da autori, a posebno njihova maloletna deca, nisu ostali bez kuće i da ne budu izloženi drugim kršenjima ljudskih prava i smatra da je Sud u praksi procenio potencijalne efekte iseljenja iako zakon to nije zahtevao. Pravo na stanovanje u državi članici nije osnovno pravo koje se može direktno zaštititi pravnim lekom *amparo*. Štaviše, na saslušanjima za iseljenje, sudijama se po zakonu

ne traži da obustave iseljenje sve dok ne bude dostupan alternativni smeštaj za dotično lice. Zapravo, zakon ne određuje jasno i eksplicitno da sudije imaju to ovlašćenje ili da mogu naložiti drugim organima, kao što su socijalne službe, da preduzmu koordinisane mere kako bi se sprečilo da iseljena lica postanu beskućnici. U tom kontekstu, Sud br. 37 naredio je iseljenje autora i njihove dece 3. oktobra 2013. godine, uprkos činjenici da autori nisu imali alternativni smeštaj niti dovoljan prihod da obezbede smeštaj na privatnom tržištu i da ne postoji zapis da su socijalne službe Madrida blagovremeno odgovorile na zahtev Suda.

16.6 Kao rezultat toga, autori i njihova deca su, nakon boravka u skloništu za kratkotrajni boravak SAMUR, spavali u porodičnom automobilu četiri dana. Shodno tome, Komitet smatra da bi iseljenje autora bez uverenja da bi im alternativni smeštaj bio dostupan predstavljalo kršenje prava autora na adekvatno stanovanje, da nije činjenice da država članica ubedljivo pokazuje da, uprkos tome što je uzela sve razumne mere, do maksimuma raspoloživih resursa, uzimajući u obzir lične okolnosti autora, nije bila u mogućnosti da podrži pravo na stanovanje. U ovom slučaju, država ima još veću dužnost da opravda ishod jer su bila pogođena maloletna deca autora, stara oko 1 i 3 godine. Komitet nastavlja sa ocenom razumnosti objašnjenja države članice.

Opravdanja države članice u vezi sa nedostatkom pristupa alternativnom smeštaju

17.1 Komitet primećuje da država članica ne osporava da je porodici autora bilo potrebno javno stanovanje i jednostavno tvrdi da su madridske socijalne službe pružile pomoć autorima i u vezi sa stanovanjem, do maksimuma raspoloživih resursa, i da je gospodin Ben Djazia u velikoj meri ometao svako poboljšanje finansijske situacije njegove porodice.

17.2 Komitet smatra da države članice, u cilju racionalizacije resursa svojih socijalnih usluga, mogu postaviti kriterijume ili uslove koje podnosioci zahteva moraju da ispune kako bi primili socijalne usluge. Ti uslovi, međutim, moraju biti razumni i veoma pažljivo osmišljeni tako da spreče ne samo stigmatizaciju već i to da se ponašanje osobe kojoj je potrebno alternativno stanovanje koristi kao opravdavanje za odbijanje njegovog zahteva. Uz to, uslovi se podnosiocu prijave moraju saopštiti transparentno, blagovremeno i potpuno. Dalje, treba uzeti u obzir to da je nedostatak stambenog prostora često rezultat strukturalnih problema, poput visoke nezaposlenosti ili sistemskih obrazaca socijalne isključenosti, koje vlasti treba da rešavaju odgovarajućim, pravovremenim i koordiniranim odgovorom, do maksimuma svojih raspoloživih resursa.

17.3 U ovom slučaju, država članica ne tvrdi da gospodin Ben Djazia nije ispunio kriterijume ili uslove za konkurisanje za javno stanovanje, već postavlja pitanje njegovog ponašanja u vezi sa traženjem zaposlenja i alternativnog stanovanja i zadovoljavanja kriterijuma ili uslova za druga socijalna davanja. Država članica nije, dakle, dokazala da autori nisu ispunili neke uslove za koje su bili obavješteni da su obavezni za dobijanje socijalnog stanovanja. Suprotno tome, Komitet primećuje da se autor obratio Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu najmanje tri do četiri puta od trenutka rođenja njegove dece i da je 4. juna 2013. godine ponovio svoj zahtev Institutu za stambeno zbrinjavanje u Madridu, prilažući odluku Suda br. 37 od 30. maja 2013. godine. U svetlu posledica iseljenja, gospodin Ben Djazia zatražio je od Suda br. 37 da poduči socijalne službe Opštine Madrid i Gradsko veće Madrida da zatraže od Instituta za stambeno zbrinjavanje u Madridu i

Opštinskog stambeno-zemljišnog preduzeća da mu obezbede alternativni smeštaj.

17.4. Država članica takođe tvrdi da Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu svake godine primi u proseku 8.000 zahteva za javno stanovanje i dodeli prosečno 260 stambenih jedinica u Madridu. Čini se da država članica implicira da im, iako su autori ispunjavali kriterijume za dobijanje javnog stanovanja, nije dodeljeno u 2012. ili 2013. godini, kada je iseljenje bilo neposredno, zbog ograničenih raspoloživih sredstava.

17.5 Uzimajući u obzir mere usvojene u korist autora (vidi stav 4.5), Komitet smatra argumente države članice nedovoljnim da se pokaže da je uložila sve moguće napore, koristeći sve raspoložive resurse, da hitno realizuje pravo na stanovanje osoba koje su, poput autora, u situaciji preke potrebe. Na primer, država članica nije objasnila da je uskraćivanje socijalnog stanovanja autoru neophodno jer je svoje resurse usmeravala ka opštoj politici ili hitnom planu koji će primeniti vlasti u cilju postepenog ostvarivanja prava na stanovanje, posebno za osobe u posebno ranjivoj situaciji. Štaviše, država članica nije objasnila Komitetu zašto su regionalne vlasti u Madridu, kao što je Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu, prodale deo javnog stambenog fonda investicionim kompanijama, smanjujući tako dostupnost javnog stanovanja, uprkos činjenici da je taj broj javnih stambenih jedinica koje su godišnje dostupne u Madridu bio znatno manji od potražnje, niti je objašnjeno kako je ta mera pravilno opravdana i bila najprikladnija za osiguranje pune realizacije prava priznatih Paktom. Na primer, 2013. godine, Institut za stambeno zbrinjavanje u Madridu prodao je 2.935 kuća i drugih objekata privatnoj kompaniji za 201.000.000 evra, pravdajući tu meru potrebom da se uravnoteži budžet.

17.6 Komitet smatra da države članice imaju određenu diskrecionu slobodu da na najprikladniji način iskoriste poreske prihode u cilju garantovanja pune realizacije prava priznatih u Paktu³⁴ i da, u određenim okolnostima, mogu preduzeti namerno retrogresivne mere. Međutim, u takvim slučajevima država mora dokazati da se odluka zasnivala na najdetaljnijem mogućem razmatranju i da je opravdana u pogledu svih prava iz Pakta i da su upotrebljena sva raspoloživa sredstva.³⁵ U dobu teške ekonomske i finansijske krize, sve budžetske promene ili prilagođavanja koji utiču na politike moraju biti privremeni, neophodni, proporcionalni i nediskriminatorni.³⁶ U ovom slučaju, država članica nije ubedljivo objasnila zašto je bilo potrebno usvojiti retrogresivnu meru opisanu u prethodnom stavu, što je rezultiralo smanjenjem iznosa socijalnog stanovanja tačno u vreme kada je potražnja za njim bila veća zbog ekonomske krize.

17.7 Konačno, Komitet nastavlja sa razmatranjem argumentacije države članice da je SAMUR obavestio autore da se, ako nisu pronašli smeštaj do trenutka kada su maksimalno boravili u skloništu, gospođi Bellili i deci može ponuditi smeštaj u ženskom centru, a gospodinu Ben Djaziji u prihvatilištu za beskućnike, i da su socijalne službe Opštine Madrid i Gradsko veće ponudili autorima sličnu alternativu. Da su autori prihvatili tu ponudu, porodica bi bila

³⁴ Obaveštenje br. 1/2013, *Lopez Rodriguez protiv Španije*, Stavovi usvojeni 4. marta 2016, stav 13.3. Vidi takođe pismo Odbora od 16. maja 2012. (vidi fusnotu 31).

³⁵ Opšti komentar br. 4, par. 9. Vidi takođe izjavu Komiteta u vezi sa ocenom obaveze da se preduzmu koraci ka „maksimumu raspoloživih resursa“ prema Fakultativnom protokolu Pakta, stavovi 6, 8 i 11.

³⁶ Pismo Komiteta od 16. maja 2012. (vidi fusnotu 31). Videti izjavu Komiteta o javnom dugu, merama štednje i Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (2016), stav 4.

rastavljena, čime se krši obaveza države da porodici kao temelju društva pruži najveću i najširu moguću zaštitu, u skladu sa članom 10 (1) Pakta. S tim u vezi, država članica nije objasnila Komitetu zašto autorima nisu bile dostupne druge mogućnosti.

17.8 Iz ovih razloga, Komitet zaključuje da država članica nije dostavila razumne argumente kako bi dokazala da, uprkos preduzimanju svih potrebnih mera, do maksimuma raspoloživih resursa, nije bilo moguće obezbediti alternativno stanovanje autorima.

C. Zaključak i preporuke

18. Imajući u vidu sve pružene informacije i posebne okolnosti ovog slučaja, Komitet smatra da je, u nedostatku razumnih argumenata države članice u vezi sa svim preduzetim merama do maksimuma raspoloživih resursa, iseljenje autora bez garancije alternativnog smeštaja od strane vlasti države članice, uključujući i regionalne vlasti Madrida, predstavljalo kršenje njihovog prava na adekvatno stanovanje.

19. Komitet, postupajući u skladu sa članom 9 (1) Fakultativnog protokola, smatra da je država članica prekršila pravo autora prema članu 11 (1), posmatrano posebno i vezi sa članovima 2 (1) i 10 (1) Pakta. U svetlu stavova iz ovog obaveštenja, Komitet daje sledeće preporuke državi članici.

Preporuke u pogledu autora

20. Država članica ima obavezu da autorima obezbedi efikasan pravni lek, posebno: a) u slučaju da autori nemaju adekvatan smeštaj, da proceni njihovu trenutnu situaciju i, nakon istinskih konsultacija s njima, odobri njihovo javno stanovanje ili bilo koju drugu meru koja im omogućava da uživaju u adekvatnom smeštaju, uzimajući u obzir kriterijume utvrđene u ovim stavovima; b) dodeliti autorima novčanu naknadu za pretrpljene povrede; c) nadoknaditi autorima pravne troškove koji su razumno nastali tokom obrade ovog obaveštenja.

Opšte preporuke

21. Komitet smatra da pravni lekovi koji se preporučuju u kontekstu pojedinačnih obaveštenja mogu uključivati garancije o neponavljanju i podseća da država članica ima obavezu da spreči slične povrede u budućnosti. Komitet smatra da bi država članica trebalo da osigura da su zakonodavstvo i njegova primena u skladu sa obavezama utvrđenim Paktom. Država posebno ima obavezu da:

a) usvoji odgovarajuće zakonodavne i/ili administrativne mere kako bi se osiguralo da, u sudskom postupku u vezi sa iseljenjem stanara, okrivljeni mogu da podnesu prigovor ili žalbu kako bi sudija mogao da razmotri posledice iseljenja i njihovu kompatibilnost s Paktom;

b) usvoji neophodne mere za rešavanje neusklađenosti između odluka suda i rada socijalnih službi, što može dovesti do toga da iseljena osoba ostane bez odgovarajućeg smeštaja;

c) preduzme neophodne mere kako bi se obezbedilo da se iseljenja u kojima učestvuju osobe koje nemaju sredstva za dobijanje alternativnog smeštaja sprovede samo nakon istinskih konsultacija s dotičnim licima i nakon što država preduzme sve suštinske korake, do maksimuma raspoloživih resursa,

kako bi se obezbedilo da iseljene osobe imaju alternativno stanovanje, posebno u slučajevima koji uključuju porodice, starija lica, decu i/ili druga ranjiva lica;

d) razvije i sprovede, u koordinaciji sa autonomnim zajednicama, do maksimuma raspoloživih resursa, sveobuhvatni plan za garantovanje prava na adekvatno stanovanje za osobe s niskim primanjima, u skladu sa Opštim komentarom br. 4.³⁷ Taj plan bi trebalo da obezbedi neophodne resurse, pokazatelje, vremenske okvire i kriterijume za ocenjivanje kako bi se tim pojedincima garantovalo pravo na smeštaj na razuman i merljiv način.

22. U skladu sa članom 9 (2) Fakultativnog protokola i pravilom 18 (1) privremenih pravila postupka prema Fakultativnom protokolu, od države članice se traži da u roku od šest meseci podnese Komitetu pisani odgovor, uključujući informacije o preduzetim merama u skladu sa stavovima i preporukama Komiteta. Od države članice se takođe traži da objavi stavove Komiteta i da ih široko distribuira, u pristupačnom formatu, kako bi dosegli sve slojeve društva.

³⁷ Videti takođe zaključna razmatranja Komiteta o petom periodičnom izveštaju Španije (E/C.12/ESP/CO/5), stav 21.